

dr Iwona Michniewicz

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Prezydenta Stanisława
Wojciechowskiego w Kaliszu

dr Romuald Michniewicz

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Prezydenta Stanisława
Wojciechowskiego w Kaliszu

STAROŻYTNA HISTORIA PŁYWANIA **ANCIENT HISTORY OF SWIMMING**

Abstract

The oldest scripts concerning people swimming – date back over 10 000 years. The evidence for that are Egyptian Wadi Sura cave paintings. Extraordinary stories describing ancient swimmers, gods, heroes or warriors are described in many myths. Frequently, they are related to astonishing acts during battles or wars, or with love affairs. Those stories provoked minds and fantasies of many artists that is why swimming heroes can be found on paintings, in songs, books and poems, but also in the form of utilitarian art pieces.

Key words

swimming, myth, history

Streszczenie

Najstarsze znane przekazy o tym, że ludzie pływali – pochodzą sprzed ponad 10.000 lat. Świadczą o tym m.in. malowidła ściennie w jaskini Wadi Sura w Egipcie. Niezwykłe historie opisujące starożytnych pływaków, bogów, herosów czy wojowników, zawarte są w wielu mitach. Zazwyczaj wiążą się one z nadzwyczajnymi wyczynami podczas bitew czy wojen lub z wątkami miłosnymi. Opowieści te rozgrzewały umysły i fantazję wielu artystów, dlatego pływających bohaterów można odnaleźć w obrazach, pieśniach, książkach, wierszach ale także w formie wielu artystycznych dzieł użytkowych.

Słowa kluczowe

Pływanie, mit, historia.

Wstęp

Człowiek zawsze podziwiał i naśladował zwierzęta obdarzone „mocami” – takimi jak umiejętność pływania, latania, siłą, szybkością, zmiennością cieplną etc. Od zarania dziejów starał się z pomocą różnych „protez” pokonywać własne słabości, by przetrwać w każdych, nawet najbardziej niekorzystnych warunkach. Stąd też pochodzi wiele pradawnych jak i współczesnych narzędzi, konstrukcji czy maszyn. Wszystkie te imitacje doskonałości natury, pozwalają ludziom latać, nurkować, wspinać się na najwyższe szczyty, budować podziemne konstrukcje, wydobywać minerały etc.

Wraz z umiejętnościami i zdolnościami – w tym pływania, nurkowania – pojawiają się sposoby pomagania innym, którzy znaleźli się w niebezpieczeństwie.

Umiejętność pływania jest u człowieka tak stara, jak umiejętność chodzenia czy biegania. Już w zamierzchłych czasach, jeśli osiadał on w pobliżu zbiorników wodnych, uczył się również pływać [1].

Niektórzy uważają, że prehistoryczni ludzie mogli mieć kontakt z wodą po raz pierwszy, gdy zostali ścigani przez zwierzę czy wroga [2].

Najstarsze ślady historii pływania

W 1933 roku w Wadi Sura, w egipskiej części Pustyni Libijskiej (wschodnia Sahara), została odkryta jaskinia z prehistorycznymi malowidłami przedstawiającymi ludzi i zwierzęta. Szacuje się, że obrazy zostały stworzone 10.000 lat temu, w okresie, gdy Sahara była znacznie bardziej przyjazna środowisku i bardziej wilgotna niż jest dzisiaj [3]. Jaskinia została odkryta przez węgierskiego hrabiego Laszlo Almasy, który nazwał ją "Jaskinią Pływaków".

Na kanwie losów podróżnika i odkrywcy L. Almasy'ego, powstała w 1992 roku powieść Michaela Ondaatje pt. *Angielski Pacjent*. Książka doczekała się w 1996 roku słynnej ekranizacji, pod tym samym tytułem, w której między innymi przedstawiono „Jaskinię Pływaków”.

Malowidła odkryte na Saharze, przedstawiające ludzi, którzy wyglądają na pływających, wstrząsnęły światem nauki [4].

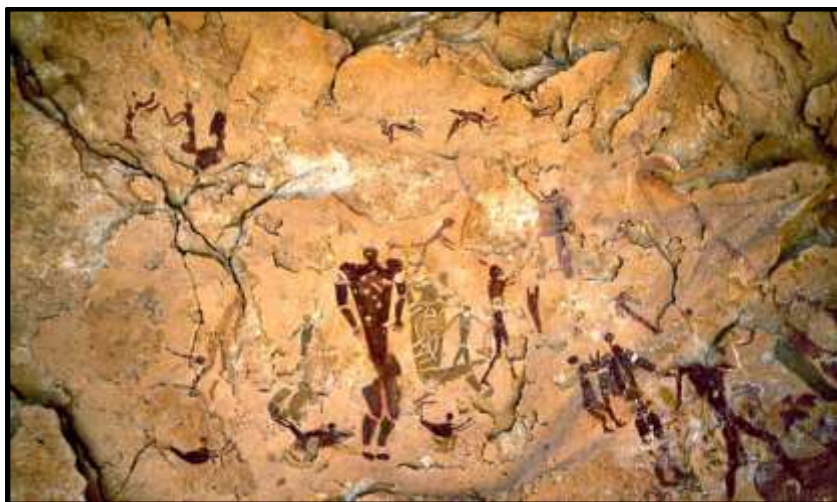

Ryc. 1. Fragment malowideł ściennych z *Jaskini Pływaków* [5]

Niedaleko Jaskini Pływaków, w 2002 roku dzięki archeologom Massimo i Jacopo Foggini i Ahmed Mestikawi, została odkryta inna grotta. W 2010 roku naukowcy z Uniwersytetu w Kolonii przeprowadzili dogłębne badania jaskini i

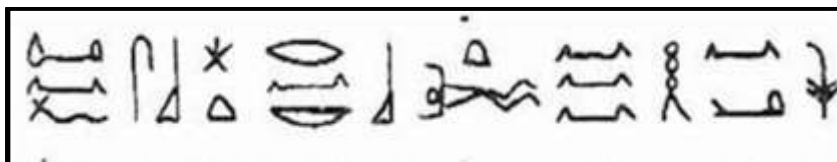
nazwali ją Wadi Sura II, aby odróżnić ją od Jaskini Pływaków (Wadi Sura I) . Inna nazwa tej jaskini to *Jaskinia Bestii*. Malowidła skalne powstały ponad 7000 lat temu.

Wraz z odkryciem Jaskini Bestii w 2002 roku, sytuacja zmieniła się diametralnie. Nowe schronienie zawierało ten sam typ obrazów, co Jaskinia Pływaków, przedstawiający ludzi i dziką faunę, w idealnym stanie. Przedstawione są tu dziesiątki przykładów figur ludzkich, niektóre w charakterystycznej pozie pływania [6].

Ryc. 2 Fragment malowideł ściennych z Jaskini Bestii [7]

Dowody historyczne świadczące o znaczeniu umiejętności pływania, znaleziono także wśród hieroglifów egipskich sprzed czterech tysięcy lat, na tablicy nagrobnej. Jeden ze znaków odczytano jako słowo "pływanie".

Ryc. 3. Tekst z egipskiego grobu, który mówi, że faraon pozwolił, aby ktoś uczestniczył w lekcji pływania, które zostały zorganizowane dla dzieci królewskich [8]

Pływanie było popularnym sportem w starożytnym Egipcie. Spokojne wody Nilu zachęcały młodzież do udziału w zawodach pływackich, gdzie mogli pokazywać swoje umiejętności [2].

Ryc. 4. Egipski pływak w kształcie łyżki

Królewskie i szlacheśnie urodzone dzieci brały udział w lekcjach pływania, korzystając z basenów zbudowanych w pałacach.

Ryc. 5. Egipski hieroglif z około 3000 roku p.n.e. [2]

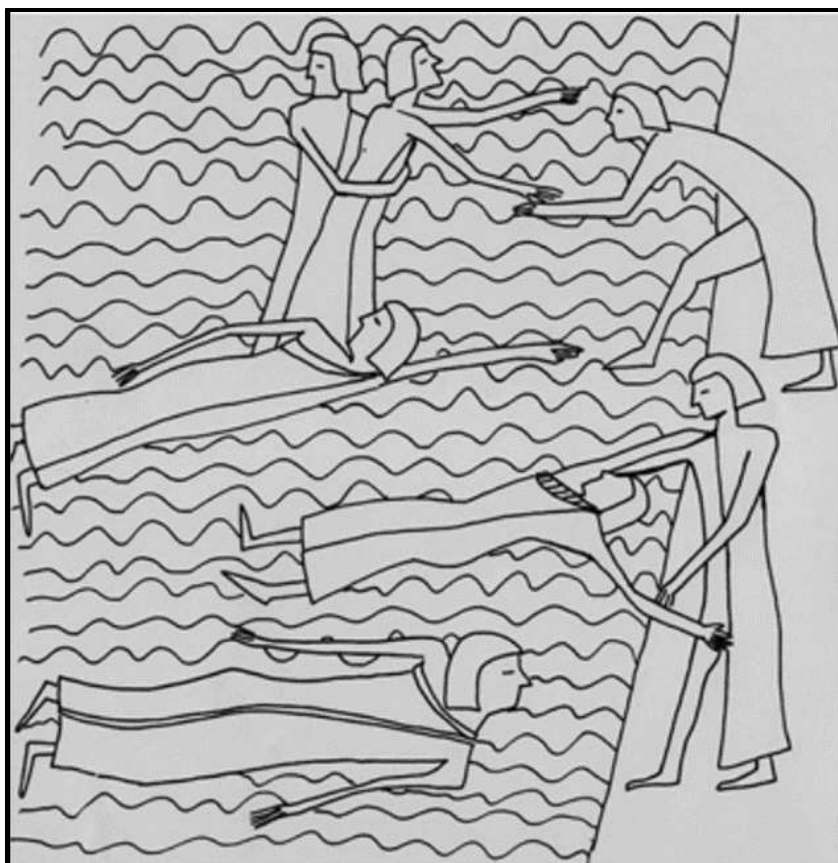
Egipskie pieczęcie pierwszej dynastii faraonów zawierają wizerunki przedstawiające osoby, które pływają.

Ryc. 6. Pieczęć pierwszej dynastii faraonów [2]

Za panowania faraona Ramzesa II została stoczona najślynniejsza bitwa pod Kadesz (1274 r. p.n.e.). Ramzes II chcąc ratować Egipt, musiał stanąć do walki z potężną armią hetycką, która miała przewagę w uzbrojeniu. Wielka wojna była nie do uniknięcia. Do starcia doszło pod murami niezdobytej twierdzy w Syrii Północnej – Kadesz. Choć sama bitwa została nierozstrzygnięta, to bez wątpienia druga kampania syryjska Ramzesa II zakończyła się fiaskiem. Egipcjanie ani nie zdobyli Kadesz, ani nie utrzymali Amurru, ani nie pokonali armii hetyckiej. Mimo tego, Ramzes II po powrocie do Egiptu, przedstawił ową kampanię jako swoje wielkie zwycięstwo.

Poniższa rycina ilustruje sylwetki wrogów faraona, uciekających w poprzek rzeki Orodis, pływających kraulem lub stylem grzbietowym (ilustracja liniowa pióra Nikosa Kouremenosa).

Ryc. 7. Bitwa pod Kadesz [2]

Do świetnych pływaków okresu starożytnego można zaliczyć Asyryjczyków (880 r p.n.e.) [9].

Armia asyryjska największe triumfy święciła od XI do połowy VII wieku p.n.e. Była wówczas najnowocześniejszą i najsprawniejszą siłą zbrojną na świecie. Asyria była starożytnym państwem semickim powstałym w północnej Mezopotamii, które doszło do wielkiej potęgi w II tysiącleciu i w pierwszej połowie I tysiąclecia p.n.e., podbijając znaczne obszary Bliskiego Wschodu. W tym okresie była to potęga niezniszczalna, a jej wielkość i siła polegały na wprowadzeniu – po raz pierwszy w historii - armii narodowej z poboru z elementami armii zaciężnej. Była to więc armia – nawet w dzisiejszym rozumieniu tego słowa – nowoczesna, której żaden przeciwnik, nawet znacznie liczniejszy, nie był w stanie się oprzeć.

Jedną z brawurowych akcji pokazuje relief pochodzący z pałacu Asurnasirpala z Kalchu (obecne Nimrud w Iraku), przechowywany w British Museum. Dzieło to przedstawia asyryjskich żołnierzy w trakcie przeprawy przez rzekę. Jeden z nich płynie techniką przypominającą znanego nam „pieska”. Bardzo interesujące są także dwie pozostałe postaci. Obie pod brzuchy podłożone mają obłe, przypominające kobzy przedmioty, zakończone ustnikiem. Mężczyźni jedną ręką przytrzymują przedmiot, drugą – odpychają się, nadając ciału pęd. Ustnik trzymają w buzi.

Do czego służył tajemniczy worek? Na pierwszy rzut oka może wydawać się prymitywną formą akwalungu, jest to jednak mało prawdopodobne. Po pierwsze, nawet jeśli przyjmujemy, że Asyryjczycy potrafili napełnić wspomniany worek

powietrzem, które nadawałoby się do oddychania pod wodą, starczyłoby go zaledwie na kilka haustów. Po drugie, wojownicy nie nurkują, lecz płyną w pław, co można rozpoznać po głowie króla, która wystaje ponad linię brzegową. Większość historyków przyjmuje, że balony były rodzajem wykonanych ze skóry materaców czy też – mówiąc współczesnym językiem – starożytnych pasów lub bojek ratowniczych. Napętnione powietrzem, ułatwiały utrzymanie się na wodzie, co nie było łatwe, zważywszy na to, że wojownicy płynęli w ubraniu.

Ryc. 8. Przeprowa asyryjskich wojowników przez rzekę. Relief z pałacu w Kalchu (obecne Nimrud), 865-860 r. p.n.e. British Museum

Podobny pływak znajduje się na innym reliefie. Tym razem przedstawia on nagiego mężczyznę, którym najprawdopodobniej jest król Asurnasirpal II. Według „Asyryjskiej kroniki królewskiej” Asurnasirpal był czwartym królem państwa Nowoasyryjskiego, rozciągającego się w szczytowym momencie rozwoju niemal na cały Bliski Wschód – od dzisiejszej Anatolii na północy, po Egipt na południowym wschodzie i Zatokę Perską na południowym zachodzie. W przeciwieństwie do swojego następcy Sargona II, który rządził Asyrią ponad wiek później i zapisał się w historii jako wielki budowniczy systemów irygacyjnych, sadów i ogrodów (wiele poczynaniom tego władcy zawdzięcza Nabuchodonozor II, twórca „wiszących ogrodów Semiramidy”), Asurnasirpal został zapamiętany głównie jako bezlitosny najeźdźca [10].

Ryc. 9. Asurnasirpal II w trakcie przeprowy przez rzekę. Relief z pałacu w Kalchu (obecne Nimrud), 865-860 r. p.n.e. British Museum

Kolebką europejskiego sportu jest Kreta, która swój błyskotliwy rozwój w III i II tysiącleciu p.n.e. zawdzięcza m.in. dogodnemu położeniu geograficznemu ułatwiającemu kontakty z wyżej cywilizacyjnie zaawansowanymi ludami Bliskiego Wschodu i Egiptu. Kreteńscy znali dobrze biegi, zapasy, boks, nieobce było im zapewne pływanie, wiosłarstwo [11].

Kultura starożytnej Grecji rozwinęła się pod wpływem kultur Bliskiego Wschodu, a przede wszystkim Krety [12].

Starożytni Grecy byli silnie związani z morzem otaczającym ich ojczyznę. Według mitologii morze było pierwszym elementem świata i było czczone jako bóg. Morze Śródziemne stanowiło drogę wodną w poszukiwaniu relacji handlowych oraz podbojach kolonialnych. Naturalnym następstwem tej ścisłej relacji z morzem, była wczesna edukacja i nabywanie kompetencji pływackich oraz sprawności wojskowej w środowisku wodnym. Pływanie wpraw i nurkowanie, wiosłowanie i żeglowanie, były ważnymi umiejętnościami wojskowymi i odegrały znaczącą rolę w budowaniu morskiej potęgi greckich miast. Te sprawności były niezbędne dla wojowników, którzy mieli do przekraczania rzeki lub konieczność ratowania własnego życia po znalezieniu się w wodzie w czasie morskich bitew [13].

Jedną z bardzo znanych bitew tamtego okresu, jest bitwa pod Salaminą. Rozegrała się ona 28 września 480 roku p.n.e., w wąskiej cieśninie pomiędzy wyspą Salamina (gr. Salamis) a wybrzeżem Attyki w Zatoce Sarońskiej, niedaleko Aten. Walkę stoczyły floty: grecka i perska w czasie wojen perskich. Zwycięstwo niewielkiej floty greckiej nad perską zadecydowało o dalszych losach wojny. Bitwa ta jest uważana za jedną z tych, które zmieniły bieg historii [14].

„W tej walce padł wódz Ariabignes, syn Dariusza, a brat Kserksesa. Padło też wielu innych i znacznych spośród Persów, Medów i ich sprzymierzeńców, z Hellenów zaś tylko garstka. Albowiem umieli pływać, więc ci, których okręty zniszczono, o ile nie polegli w walce wręcz, przepłynęli na Salaminę. Natomiast barbarzyńcy, nie umiejąc pływać, masowo ginęli w morzu. Skoro pierwsze ich okręty zwróciły się do ucieczki, wówczas przeważnie ulegały zagładzie: ci bowiem, co byli ustawieni z tyłu, próbując wysunąć się na front z okrętami, aby także jakiegoś czynu wobec króla dokazać, wpadali swymi okrętami na uciekające” [15].

Ryc. 10. Persowie tonący w czasie bitwy pod Salaminą [2]

Wśród kobiet wyróżniających się fizyczną sprawnością, starożytne kroniki wymieniają piękną i odważną Greczynkę – Hydnę. Wraz z ojcem wstąpiła się w czasie walki Greków z Persami. Podczas burzy ojciec i córka podpłynęli do perskiej floty i przecięli liny kotwiczne, przesądzając losy wrogich okrętów i załóg. Wyczyn ten wymagał wielkich zdolności pływackich i umiejętności nurkowania [16].

Umiejętność pływania mieściła się w systemie wychowania młodzieży [greckiej]. W palestrach ateńskich chłopcy, obok innych sprawności, uczyli się pływać. Wielki filozof starożytnej Grecji, Platon (427 – 347 p.n.e.), w jednym ze swych podstawowych dzieł „Państwo” podaje w wątpliwość, czy można powierzyć stanowisko państwowe osobie, która ani czytać, ani pływać nie potrafi [1].

Homer w pieśni piątej¹ swego dzieła Odyseja, tak pisał o wyczynach Odyseusza:

Tratwa Odyseusza

Lecz jeśli łódź bałwany na części rozłuką,
Wpław pójdę i tą może ocalę się sztuką”.
Z darowanych przez nimfę wyzuł się ubrani,
Pierś obwiązał przepaską daną z napomnieniem;
Potem w nurt skoczył, fale rozcinał ramieniem
I raźnie płynął.

Z kolei w Eneidzie Wergiliusza², sternik Eneasza – Palinuros, wypadł z okrętu płynął 3 dni i 3 noce, co autor opisuje tymi słowami:

Oto Palinur, sternik nadchodzi okrętu,
Który w drodze od Libii, gdy patrzył na gwiazdy,
Wpadł strącony z pokładu we fale wśród jazdy.
Gwałtowny wichur morzem gnał mnie przez trzy noce

¹ Tłumaczenie Lucjan Siemieński, opracowanie wersji elektronicznej Masterlab, 2015 s. 55, <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/homer-odyseja.pdf>

² Tłumaczenie książki Tadeusz Karyłowski, http://biblioteka.kijowski.pl/antykw%20rzeczymski/publiusz%20wergiliusz%20maro_eneida.pdf, s. 127 i 128

Burzliwe; - dnia czwartego za ledwie, na fali
Wyniesion, zobaczyłem Italię z oddali.

Wśród wielu mitów i bohaterskich wyczynów greckich bogów i herosów (np. Odyseusza, Palinurosa, Eneasza), znajduje się historia miłosna, w której głównym aktorem jest Leander³. Tego starożytnego śmiałka, jako jednego z niewielu można nazwać protoplastą pływaka – maratończyka.

Znamy go przede wszystkim dzięki zachowanemu poematowi o Hero⁴ i Leandrze, spisaniem przez Muzajosa – greckiego poetę i gramatyka, tworzącego na przełomie V i VI w. n.e.

Leander nocą przepływał w pław do Sestos, by spotkać się z ukochaną w przybrzeżnej wieży, w której mieszkała. Rankiem tą samą drogą wracał do Abydos. W bezksiężycowe noce Hero zapalała pochodnię, która wskazywała śmiałkowi właściwy kierunek.

Latem, nocne przeprawy Leandra przebiegały bez większych przeszkód. Sytuacja zmieniła się wraz z nadejściem zimowych sztormów. Pewnej nocy burza zaskoczyła Leandra na środku cieśniny. Na dodatek silny wiatr zgasił płomień rozpalonej przez Hero pochodni. Zakochany pływak utonął. Kiedy rankiem Hero ujrzała ciało młodzieńca wyrzucone na brzeg, rzuciła się z wieży i podobnie jak on zginęła w morskiej toni [17].

Ryc. 11. Leander w morskich wodach, wiedziony głosem amora [18]

Na przełomie IV i V wieku Muzajos stworzył poemat w 340 heksametrach zatytułowany Hero i Leander. W 1541 Clément Marot napisał francuską wersję tego poematu. Polska wersja powstała w 1572 za sprawą Wincentego Jakubowskiego. Natomiast autorem angielskiej wersji z 1598 był Christopher Marlowe. W 1693 Alessandro Scarlatti napisał operę Leander. W 1808 Friedrich Schiller stworzył

³ Leander tragiczny kochanek w mitologii greckiej, mieszkał w Abydos na azjatyckim brzegu cieśniny.

⁴ Hero była kapłanką bogini Afrodyty w Sestos nad cieśniną Hellespont.

wiersz o tytule Hero i Leander. Karol Kurpiński skomponował w 1816 operę o tytule Hero i Leander. Alfred Tennyson napisał w 1830 wiersz zatytułowany Hero to Leander. W 1831 za sprawą Franza Grillparzera powstała sztuka Gra uczuć i fal morskich, która przedstawiała temat tragicznych kochanków, a w 1880 Frederick Leighton namalował obraz Ostatnie oczekiwanie Hero przedstawiającą Hero oczekującą na ukochanego w tragiczną noc. W 1881 za sprawą Dantego Gabriella Rossetti powstał wiersz Lampa Hero [17].

Starożytny Rzym również może pochwalić się faktem, iż pływanie było tam sportem bardzo popularnym. Rozwinęło się ono i upowszechniło ze względu na bardzo dogodny klimat tego regionu. Uprawianiu pływania sprzyjały: rozległy brzeg morski, łagodna temperatura oraz wielość łaźni z basenami.

W okresie rozkwitu starożytnego Rzymu, kiedy imperium rzymskie obejmowało dzisiejszy Bliski Wschód, północną Afrykę i Europę od Hiszpanii przez Anglię oraz całe Bałkany (od końca I w. p.n.e.), było sprawą oczywistą łączenie umiejętności pływania przede wszystkim ze sprawnością bojową. Dobrze umieli pływać wielcy wodzowie rzymscy, jak np. Marek Antoniusz czy Juliusz Cezar. Z zapisków Juliusza Cezara wynika, że sukcesy swojej armii przypisywał m.in. umiejętności pływania żołnierzy. Na Polu Marsowym w Rzymie wybudowano wielkie baseny nie tylko do przepraw w łodziach, ale również do ćwiczeń przepraw wpraw i do nurkowania (100-40 p.n.e.).

Pływanie towarzyszyło jednak nie tylko zaprawom bojowym. Pływanie i kąpiele należały również do części życia towarzyskiego arystokracji rzymskiej. W Rzymie zbudowano baseny przy termach Nerona – 38 x 28m, termach Karakalii – 20 x 55m oraz termach Dioklecjana – 50 x 100m (30-300). Zachowane po dzień dzisiejszy ruiny tych budowli świadczą nie tylko o wysokim kunszcie architektonicznym, lecz i o znaczeniu umiejętności pływania w starożytnym Rzymie [1].

Niezwykłe ciekawa historia wiąże się z legendą Horacjusza Koklesa (Horatius Cocles), którą datuje się na 510 rok p.n.e. Horacjusz miał być dowódcą oddziału strzegącego Pons Sublicius (mostu na Tybrze łączącego wzgórze Janikulum z Forum Boarium). Wysłano tam niewielkie siły, uważając, że Etruskowie nie będą atakować od tej strony. Jednak pewnego dnia przypuścili tam atak wszystkimi siłami. Rzymianie bronili się przez długi czas, ale w końcu zaczęli ulegać liczniejszym wrogom. Mimo wysłania sygnałów pomoc nie nadchodziła. Wielu obrońców zginęło, a reszta wpadła w panikę i rzuciła się do ucieczki. Horacjusz nie mogąc ich zatrzymać, krzyknął, że jeśli brakuje im odwagi by walczyć, niech zniszczą most. Zawstydzeni żołnierze zaczęli rąbać drewnianą konstrukcję, a Horacjusz samotnie (lub według niektórych przekazów z dwójką towarzyszy: Spuriuszem Larcjuszem i Tytusem Herminiuszem) powstrzymywał Etrusków. W ostatniej chwili odesłał druhów i samotnie stawiał opór wrogowi. Dowódca stracił w walce jedno oko, stąd jego przydomek Cocles – Jednooki. Wielu ludzi Porsenny próbowało pokonać nieustraszonego obrońcę, ale nie mogli sprostać mu w walce. W końcu ruszyli dużą liczbą jednocześnie. Wtedy uszkodzony przez Rzymian most zarwał się. Etruska armia została powstrzymana, a Horacjuszowi udało się

wydostać na brzeg, mimo że był w zbroi. Bohatera wynagrodzono pomnikiem oraz zgodnie z tradycją taką ilością ziemi, jaką zaorał w ciągu jednego dnia.

Ryc. 12. Horacjusz Kokles w pełnej zbroi, uciekający napastnikom w pław (w pełnej zbroi) [19].

Inna opowieść głosi, że w 61 roku p.n.e. po zakończeniu pretury⁵ Cezar jeszcze raz wyjechał do Hiszpanii Dalszej (Hispania Ulterior), tym razem jako namiestnik. Tam też podjął na własną rękę akcję zbrojną przeciwko dotąd niepodbitym plemionom górskim. Początkowo Cezar zajął większość wsi, jednak gdy uciekająca ludność schroniła się na pobliskiej wyspie, Cezar podjął dość niefortunną decyzję. Rozkazał zbudować tratwy, na których żołnierze mieli się przedostać na ową wyspę. Na skutek odpływu, który pochłonął większość oddziału, a także oporu, jaki stawiono reszcie na wyspie, z całej kampanii uratował się tylko jeden żołnierz, który wrócił w pław. Dopiero po tygodniu przybyły z Gades okręty, na których Rzymianie przedostali się na wyspę i wybili wygłodzonych uciekinierów [20].

Również Chiny mają długą historię pływania. To jeden z krajów, w których kultura fizyczna rozwijała się najwcześniej, sięgając epoki koczownictwa (...). Był to okres ciągłej rywalizacji, widoczny w zapasach, strzelaniu z łuku oraz szermierce. Program uzupełniano podnoszeniem ciężarów, piłką nożną, pływaniem i wyścigami na łodziach [12].

⁵ urząd lub godność pretora (sędziego) w starożytnym Rzymie

Ryc. 13. Chińska rycina z przełomu czwartego i piątego wieku p.n.e. przedstawiająca pływaków / wojowników pod łodziami

Japończycy z kolei traktowali umiejętność pływania tak naturalnie jak chodzenie, ponieważ Japonia (tak jak Grecja) otoczona jest morzem. W przypadku Japonii warto wiedzieć na przykład, że istnieje tam tradycja związana z połowianiem pereł.

Zajęcie to (zawód), uprawiane prawie wyłącznie przez kobiety, którego tradycje sięgać mogą 2000 lat wstecz. Kobiety (zwane Ama) nurkują bez żadnego dodatkowego ekwipunku. W niektórych regionach Ama mogą co najwyżej zakładać maskę, płetwy lub skafander zakrywający tors. Tylko Ama pracujące dla turystów noszą białe, częściowo przezroczyste skafandry.

Ama słyną z łowienia pereł, ale pierwotnie nurkowały w poszukiwaniu jedzenia – wodorostów, homarów, ośmiornic, jeżowców i ostryg. Ama uprawiają nurkowanie do późnego wieku, zazwyczaj obok nurkowania wykonują też inną zarobkową pracę, najczęściej w rolnictwie [21].

Ryc. 14. Nurkujące kobiety (Ama). Zdjęcia wykonane przez Fosco Maraini (z lat 60) [22]

Podsumowanie

Każdy nauczyciel wychowania fizycznego, każdy instruktor i trener pływania, każdy szkolejący ratowników – powinien znać i umieć przekazać kilka ciekawych historii z najstarszych dziejów pływania. To piękna dyscyplina i wspaniała umiejętność, o niebywale ciekawych korzeniach, mogących inspirować i motywować.

Przygotowując materiały szkoleniowe czy edukacyjne (dla dzieci i młodzieży lub kandydatów na ratowników) warto choć w kilku zdaniach nawiązać do starożytnych postaci i wydarzeń, kiedy znakomite przygotowanie pływackie bohatera, pozwalało wygrywać bitwy czy nawet wojny.

Wielu współczesnych pływaków sięgnęło do opisanych, mitycznych opowieści, by osobiście zmierzyć się z tym, z czym zmagali się starożytni herosi. Jednym z miłośników historii Hero i Leandra był Lord Byron, wielki pasjonat pływania. Fascynacja mitem była w nim na tyle mocna, że postanowił samodzielnie spróbować swych sił. W wieku 22 lat (3 maja 1810 r.), wraz z porucznikiem Ekenheadem pokonał wpraw Dardanele w godzinę i dziesięć minut. Trasa zaczynała się nieopodal Sestos. Byron płynął stylem klasycznym [10]. O swoim wyczynie napisał potem wiersz pt. Gdym przepłynął z Sestos do Abydos. Do tego dzieła dołączył komentarz, w którym przedstawił z detalami pływanie, na granicy śmierci w wodzie.

Bibliografia

1. Czabański B., Fiłon M., Zatoń K., (red.), (2003) Elementy teorii pływania, AWF Wrocław, s. 9
2. Avramidis, S., World Art on Swimming, International Journal of Aquatic Research and Education 2011, 5, 325-360
3. Kuper R., Wadi Sura – The Cave of Beasts. A rock art site in the Gilf Kebir (SW-Egypt), Heinrich-Barth-Institut e.V, Köln 2013, https://www.academia.edu/4275502/Wadi_Sura_in_the_context_of_regional_rock_art [dostęp z dnia 04.12.2016]
4. Polkowski, P.L., 2012. Pogromcy Pustyni. "Archeologia Żywa" 4(62), 14-21
5. <https://www.google.pl/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=wadi%20sura%20ii> [dostęp z dnia 04.12.2016]
6. Zboray A., A Revision of the Identified Prehistoric Rock Art Styles of the Central Libyan Desert (Eastern Sahara) and their Relative Chronology. International Colloquium The Signs of Which Times? Chronological and Palaeoenvironmental Issues in the Rock Art of Northern Africa Royal Academy for Overseas Sciences Brussels, 3-5 June, 2010 pp. 217-255
7. www.google.pl/search?q=wadi+sura+ii&biw=1431&bih=743&site=webhp&tbn=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwiTleqw0aXQAhWGDiwKHsKYCXgQsAQIKw [dostęp z dnia 04.12.2016]
8. Touny A.D., & Wenig S., (1969). Sport in ancient Egypt. Leipzig 1969
9. Osterlof W.K., Historia sportu [za:] Wiesner, W. , Ogrodnik, B., Zagrożenia podczas pływania długodystansowego i zabezpieczenia stosowane przez pływaków na przykładzie kanału La Manche, Polish Hyperbaric Research 2014, nr 3(48), s. 67-80

10. <http://swiatwplaw.pl/2016/07/07/aszurnasirpal-assyria-plywanie-bojki-ratownicze/> [dostęp z dnia 04.12.2016]
11. Kunicki B.,J., (2002), Kultura fizyczna antycznej Grecji (ideologia, filozofia, nauka). AWF Poznań, s. 14
12. Bielski J., Błada E., Zdrowie i kultura fizyczna na przestrzeni dziejów, Wyd. Impuls, Kraków 2014, s. 35
13. Kassaris V., Albanidis E., (2010). Swimming and rowing in ancient Greece. Athens 2004, Pre-olympic Congress
14. Diodorus Siculus, published in Vol. IV, of the Loeb Classical Library edition, 1946 s.159. The Library of History
15. Herodot, Księga ósma. Z greckiego przełożył Seweryn Hammer, Wyd. Czytelnik, Warszawa 2006, s. 479
16. Dworak B., Dziewczyny na medal, Wyd. Krajowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1981, s. 10
17. Stabryła S., Złote jabłka Afrodyty. Greckie legendy o miłości. Warszawa, Wyd. Czytelnik, 2007, s. 75-81
18. https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_swimming [dostęp z dnia 04.12.2016]
19. Avramidis S., Patrinos S., The Meanings of Drowning in Military-Themed Art: Analyzing a Sample of Random Civilizations and Timeframes through History, The Open Sports ScienceV Journal, 2014, 7, (Suppl-1, M7) 35-48
20. https://pl.wikipedia.org/wiki/Gajusz_Juliusz_Cezar [dostęp z dnia 04.12.2016]
21. <https://pl.wikipedia.org/wiki/Ama> [dostęp z dnia 04.12.2016]
22. <http://www.vice.com/pl/read/japanese-women-of-the-sea> [dostęp z dnia 04.12.2016]